

GOSPODARKA NARODOWA

1-2
(245-246)
Rok LXXX/XXI
styczeń-luty
2012
s. 117-133

Arkadiusz BERNAL*

Zasadność zwolnienia usług pośrednictwa finansowego z podatku od wartości dodanej

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie przyczyn i konsekwencji zwolnienia usług pośrednictwa finansowego z podatku od wartości dodanej. Pośrednicy finansowi pozostają zwolnieni pomimo tego, że ich działalność stanowi bardzo znaczącą część gospodarki narodowej. Można wskazać szereg argumentów uzasadniających wspomniane zwolnienie. Istnieją wątpliwości, czy usługi pośrednictwa finansowego tworzą wartość dodaną, a jeśli przyjąć, że tworzą, to pozostaje problem ustalenia (pomiaru) wartości dodanej. Na wysokość stopy procentowej, która jest główną kategorią w usługach pośrednictwa finansowego, wpływa wiele czynników, spośród których nie wszystkie tworzą wartość dodaną. Obok trudności związanych z ustaleniem podstawy opodatkowania, istnieje jeszcze problem zdefiniowania podmiotu czynnego. W artykule wskazane zostały również konsekwencje obowiązującego zwolnienia z podatku i to zarówno dla podmiotów świadczących te usługi jak i podmiotów korzystających z tych usług. Zwolnienie usług pośrednictwa finansowego może wpływać na decyzje podmiotów świadczących te usługi w zakresie: proporcji wykorzystania czynników produkcji, sposobu wykonywania czynności pomocniczych w przedsiębiorstwie lub poza nim, współpracy podmiotów działających w branży, wyboru charakteru podmiotu świadczącego usługi pośrednictwa finansowego (specjalizacja vs. uniwersalizacja), wyboru miejsca, z którego dostarczane są towary, wyboru miejsca siedziby i struktury organizacyjnej usługodawcy. Zwolnienie usług pośrednictwa finansowego wpływa również na klientów pośredników na przykład w zakresie: wyboru struktury kapitału, wyboru narzędzi zarządzania ryzykiem, możliwości konkurowania za granicą przez przedsiębiorców korzystających z usług pośrednictwa finansowego, międzyokresowego wyboru skali konsumpcji, subsydiowania przez przedsiębiorców kredytów zaciąganych przez gospodarstwa domowe.

* Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Katedra Finansów Przedsiębiorstw, e-mail: arkadiusz.bernal@ue.poznan.pl

Słowa kluczowe: usługi pośrednictwa finansowego, podatek od wartości dodanej, opodatkowanie konsumpcji, bank, kredyt, Unia Europejska, dyrektywa.

Kody JEL: H25

Artykuł wpłynął do druku 11 grudnia 2011 r.

Wstęp

Wartość dodana może być uznana za przedmiot opodatkowania podatkiem od wartości dodanej tylko wówczas, gdy podatek ten jest powszechny. Występujące w tym podatku zwolnienia, zakłócają mechanizm tego podatku i powodują szereg negatywnych konsekwencji. Usługi pośrednictwa finansowego, które stanowią istotną część gospodarki, są z tego podatku zwolnione. Zwolnienie odnoszące się do tak ważnej sfery gospodarki może wzbudzać kontrowersje, szczególnie jeśli weźmie się pod uwagę, że wiele państw poszukuje obecnie nowych sposobów opodatkowania działalności bankowej. Celem artykułu jest przedstawienie przyczyn i konsekwencji zwolnienia usług pośrednictwa finansowego z podatku od wartości dodanej, a także możliwych sposobów rozwiązania problemu tego zwolnienia.

Podatek od wartości dodanej i zwolnienia w tym podatku

Podatek od wartości dodanej jest podatkiem stosunkowo nowym. Podstawy konstrukcji teoretycznej tego podatku powstały w 1920 r. Za twórcę tych podstaw uznaje się niemieckiego przedsiębiorcę von Siemensa. W 1921 r. w Stanach Zjednoczonych Adams stworzył koncepcję metody fakturowej. Szczególne znaczenie dla rozwoju podatku od wartości dodanej przypisuje się Francuzowi – Lauré [Ebrill et al., 2001].

Pierwszym państwem, które wprowadziło podatek od wartości dodanej, była Francja w 1954 r. Od tego czasu popularność tego podatku rosła, a kolejne państwa wprowadzały ten podatek do swojego ustawodawstwa. Współcześnie podatek od wartości dodanej jest źródłem dochodów publicznych w 145 państwach [Schenk, Oldman, 2007].

Podatek od wartości dodanej może być pobierany według metody rachunkowej (accounts-based VAT), ale również według metody transakcyjnej (transaction based VAT). W ramach metody transakcyjnej można wyróżnić metodę fakturową (credit-invoice VAT), a także metodę kredytu podatkowego podlegającego odliczeniu, ale bez faktur (credit-subtraction VAT without invoices).

Metodą mającą powszechne zastosowanie na świecie, w tym w szczególności w państwach europejskich, jest metoda fakturowa. W podatku od wartości dodanej pobieranym według metody fakturowej szczególne znaczenie ma mechanizm odliczania podatku z poprzednich faz obrotu. To właśnie dzięki systemowi naliczania podatku od dokonywanej sprzedaży i odliczania podatku z poprzedniej fazy, przedmiotem opodatkowania jest wartość dodana.

Mechanizm podatku od wartości dodanej według metody fakturowej funkcjonuje właściwie tylko wówczas, gdy nie istnieją od niego żadne wyjątki. Brak prawa do odliczenia podatku naliczonego, czy też jakiegokolwiek zwolnienie wprowadzone do tego mechanizmu wypacza jego istotę.

Pomimo to istnieją pewne rodzaje działalności, które wymykają się spod opodatkowania podatkiem od wartości dodanej. Przykładami tego typu działalności są: działalność organów państwowych, działalność organizacji non for profit, hazard, handel elektroniczny, w pewnym zakresie obrót nieruchomościami, działalność mikroprzedsiębiorców, działalność rolnicza, a także usługi pośrednictwa finansowego.

Uzasadnienie do szczególnego traktowania na gruncie podatku od wartości dodanej wyżej wymienionych rodzajów działalności jest zróżnicowane, ale faktem pozostaje, że władza publiczna w poszczególnych państwach powszechnie zwalnia z opodatkowania większość z wymienionych rodzajów działalności.

Definicja i znaczenie usług pośrednictwa finansowego w Polsce

Bodie i Merton przyjmują, że pośrednicy finansowi to firmy, których podstawowym przedmiotem działalności jest zapewnienie klientom produktów i usług finansowych, których nie będą oni mogli otrzymać w sposób bardziej efektywny, zawierając transakcje bezpośrednio na rynkach papierów wartościowych. Główne rodzaje pośredników finansowych to banki, firmy inwestycyjne oraz firmy ubezpieczeniowe [Bodie, Merton, 2003].

Instytucje świadczące usługi pośrednictwa finansowego stanowią znaczącą część gospodarki narodowej. Na koniec 2009 r. wartość aktywów krajowych instytucji finansowych wyniosła 1.492,1 mld zł. Relacja aktywów systemu finansowego do PKB zwiększyła się nieznacznie w porównaniu z 2008 r. (o 0,7 pkt proc.) i wyniosła 111,0%. Polska gospodarka, podobnie jak gospodarki innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, wciąż charakteryzowała się względnie niskim poziomem pośrednictwa finansowego. Na przykład w Czechach relacja ta wynosiła 138,4%, na Węgrzech 165,3%, a średnia dla strefy euro to aż 447,6% PKB [NBP, 2010].

Pomimo tego, że w ostatnim okresie obserwuje się niewielki spadek przewagi aktywów banków nad aktywami innych instytucji finansowych, to należy zauważyć, że aktywa finansowe banków w 2009 r. stanowiły aż 71,0% wszystkich aktywów finansowych. Na dalszych miejscach znajdują się otwarte fundusze emerytalne 12,0%, zakłady ubezpieczeń 9,3%, fundusze inwestycyjne 6,3%, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe 0,8% i podmioty maklerskie 0,7% PKB [NBP, 2010].

W 2009 r. w Polsce aktywa banków stanowiły 78,9% PKB. Wprawdzie w porównaniu do innych państw, nawet tych z Europy Środkowo-Wschodniej, ta relacja jest stosunkowo niska, mimo to można stwierdzić, że usługi pośrednictwa finansowego, a w szczególności usługi bankowe w polskiej gospodarce są ważne. Wniosku tego nie zmienił nawet fakt, że w latach 2007-2009 obserwo-

waliśmy znaczące zachwiania na rynkach finansowych, które w szczególności dotknęły banki.

Tablica 1

Stopień rozwoju sektora bankowego (banki komercyjne i spółdzielcze) w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej oraz w strefie euro w latach 2007-2009 (w %)

Państwo	Aktywa/PKB			Kredyty ¹ /PKB			Depozyty ² /PKB		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Polska	67,4	81,5	78,9	35,9	45,9	46,2	35,4	38,7	41,5
Czechy ³	105,4	109,2	112,9	50,3	55,2	56,5	58,5	59,1	63,9
Węgry	95,9	109,9	111,1	47,7	54,7	52,5	34,5	36,5	37,2
Strefa euro⁴	316,7	330,6	333,6	134,7	137,4	141,5	111,6	116,6	122,7

¹ Kredyty i pożyczki sektora bankowego dla sektora niefinansowego w walucie krajowej i walutach obcych.

² Depozyty sektora bankowego od sektora niefinansowego w walucie krajowej i walutach obcych.

³ Dane obejmują również kredyty dla/depozyty od niebankowych instytucji finansowych.

⁴ Aktywa, kredyty i pożyczki sektora instytucji kredytowych. Dane dla 16 krajów należących do strefy euro.

Źródło: dla strefy euro: *EU Banking Structures*, Frankfurt 2010, ECB; dla pozostałych krajów dane udostępnione przez narodowe banki centralne oraz dane GUS [NBP, 2010]

Problemy związane z opodatkowaniem usług pośrednictwa finansowego

Podstawowym powodem, który podaje się w literaturze, uzasadniającym zwolnienie usług pośrednictwa finansowego na gruncie podatku od wartości dodanej pobieranym według metody fakturowej, jest brak możliwości ustalenia wartości dodanej [IMF, 1991]. W piśmiennictwie stawia się też pytanie, czy w ogóle wartość dodana w przypadku usług pośrednictwa finansowego powstaje. Istnieje pogląd, że usługi pośrednictwa finansowego nie zwiększają konsumpcji per se tylko przesuwają w czasie linię ograniczenia budżetowego. [Chia, Whalley, 1999], [Grubert, Mackie, 2000].

Podatek od wartości dodanej to podatek w swoich założeniach nakładany na konsumpcję. Przedmiotem opodatkowania tym podatkiem nie powinny być zatem oszczędności. Stwierdzenie, że usługi pośrednictwa finansowego prowadzą do wzrostu konsumpcji i jako takie powinny podlegać opodatkowaniu podatkiem od wartości dodanej, wywołuje kontrowersje.

Prowadząc dyskusję na temat opodatkowania usług pośrednictwa finansowego można poszukiwać istoty stopy procentowej i tego co składa się na tę stopę. Dzięki określeniu istoty stopy procentowej i tego co składa się na jej wysokość, powinna być możliwa odpowiedź na pytanie o to, co mogłoby zostać uznane za podstawę opodatkowania.

Analizując problem stopy procentowej należy dokonać rozróżnienia pomiędzy tzw. stopą nominalną i realną. Różnica pomiędzy tymi dwiema stopami wynika z inflacji. Pierwsza z tych dwóch kategorii zawiera inflację, podczas gdy druga

z nich jest jej pozbawiona. Według Böhm-Bawerka w realnej stopie procentowej należy odróżnić procent pierwotny i procent pochodny. Procent pierwotny występuje przy użyciu kapitału w procesie produkcyjnym, a procent pochodny przy pożyczce. W procencie pierwotnym mieści się również i zysk przedsiębiorcy. Zysk przedsiębiorcy uważa Böhm-Bawerk za wynagrodzenie, pobierane za sprawowanie funkcji przedsiębiorczej. Reszta procentu pierwotnego stanowi wielkość, równą procentowi pochodnemu. W procesie pochodnym trzeba odróżnić procent surowy i procent czysty. W procencie surowym mieści się wynagrodzenie za ryzyko, koszty, amortyzacja kapitału itp. [Taylor, 1991]. Najważniejszym elementem z perspektywy poszukiwania istoty stopy procentowej jest tzw. procent czysty.

Spośród powyżej wymienionych elementów najwięcej kontrowersji niewątpliwie budzi inflacja jako podstawa opodatkowania. Trudno bowiem uznać, że inflacja tworzy wartość dodaną (por. [Kuzińska, 2002]).

Na znaczenie pieniądza w określaniu stopy procentowej jako pierwszy wyraźnie zwrócił uwagę Wicksell. Posługiwał się on dwoma pojęciami stopy procentowej: naturalnej (neutralnej) oraz rynkowej (bieżącej). Zróżnicowanie to wynika właśnie z wpływu pieniądza. Naturalna stopa procentowa kształtuje się w gospodarstwie naturalno-wymiennym, bez wpływu pieniądza, natomiast stopa rynkowa, która może być wyższa bądź niższa od naturalnej, uzależniona jest od prowadzonej przez banki polityki kredytowej.

Ponieważ naturalna stopa procentowa może być uznana współcześnie jedynie za konstrukcję teoretyczną, dlatego przedmiotem opodatkowania ze względów praktycznych można by uczynić jedynie rynkową stopę procentową. Ponieważ jednak rynkowa stopa procentowa pozostaje w ścisłym związku z prowadzoną polityką pieniężną, której wpływ na powstawanie wartości dodanej nie jest oczywisty, szczególnie w tzw. długim okresie, dlatego rynkowa stopa procentowa jako podstawa opodatkowania również może budzić wątpliwości.

Keynes pisał, że ilość pieniądza jest tym innym czynnikiem, który w połączeniu z preferencją płynności wyznacza w danych warunkach aktualnie obowiązującą stopę procentową [Keynes, 2003]. W ujęciu Keynesa stopa procentowa jest ceną pieniądza, czyli zjawiskiem *stricte* pieniężnym. Z jednej strony kształtowanym przez podaż pieniądza, o której decyduje władza publiczna, a z drugiej strony przez popyt na pieniądz, przy czym popyt zdeterminowany jest przez skłonność do konsumpcji i preferencje płynności, a te wynikają z trzech motywów: transakcyjnego, przezornościowego i spekulacyjnego.

Jeżeli zatem przyjąć, że stopa procentowa to cena pieniądza, to podatek od wartości dodanej nie powinien w takim przypadku być nakładany. Zjawiska *stricte* monetarne takie jak na przykład transakcje, łącznie z pośrednictwem, dotyczące walut, banknotów i monet używanych jako prawny środek płatniczy, dostawa złota dla banku centralnego współcześnie nie podlegają opodatkowaniu podatkiem od wartości dodanej, co nie wywołuje kontrowersji. Opodatkowanie zjawisk *stricte* pieniężnych podatkiem od wartości dodanej prowadziłoby do podwójnego opodatkowania. Jeżeli pieniądz jest środkiem wymiany, to nabywając towar za banknoty czy monety, musielibyśmy z jednej strony opodatkowywać dostawę towaru, a z drugiej strony dostawę banknotów, monet.

Brak opodatkowania zjawisk stricte pieniężnych ma uzasadnienie. Na tej podstawie nie można jednak wyciągnąć wniosku, że banki nie tworzą wartości dodanej.

Rozważania teoretyczne dotyczące potrzeby opodatkowania usług pośrednictwa finansowego podatkiem od wartości dodanej nie dają jednoznacznej odpowiedzi. Gdyby jednak przyjąć, że taka potrzeba występuje, to istnieje szereg technicznych trudności, które musiałyby zostać rozstrzygnięte przy tworzeniu konstrukcji podatku.

W przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytanie o to, czy usługi pośrednictwa finansowego powinny podlegać opodatkowaniu, należałoby określić konstrukcje podstawowych elementów techniki podatkowej, czyli w szczególności podmiot czynny i podstawę opodatkowania.

W działalności bankowej można wyróżnić dwa podstawowe rodzaje czynności bankowych: przyjmowanie depozytów i udzielanie kredytów. Trudności techniczne w zakresie opodatkowania podatkiem od wartości dodanej wiązałyby się szczególnie z tym pierwszym rodzajem czynności. W tym przypadku pojawia się problem nie tylko związany z tym, czy cała wysokość stopy procentowej odsetek wypłacanych depozytariuszom powinna stanowić podstawę opodatkowania, ale również i to kto jest usługobiorcą a kto usługodawcą. Przyjęcie założenia, że w przypadku depozytów usługodawcą jest deponent należy uznać za niemożliwe. Jeżeli jednak przyjąć, że bank jest usługodawcą i zgodnie z tradycyjnymi zasadami obowiązującymi w podatku od wartości dodanej do ceny usługi (odsetek) dolicza VAT, to sytuacja również jest kontrowersyjna. Kontrowersje te wynikają z faktu, że usługodawca świadczy usługę i jeszcze za to płaci usługobiorcy. Wątpliwości dotyczą tego, czy podatek, który pojawiłby się w takim przypadku u usługodawcy traktowany byłby jako tzw. podatek należny, czy naliczony? Uznanie tego podatku za należny pozostaje sprzeczności z faktem, że odsetki od depozytów są dla banku kosztem pozyskania kapitałów. Uznanie tego podatku za VAT naliczony pozostaje w sprzeczności z tym, że VAT naliczony co do zasady pojawia się usługobiorcy.

Dążąc do rozwiązania powyższych wątpliwości można sobie wyobrazić, że w przypadku podstawowych usług bankowych, o których mowa była powyżej, podstawą opodatkowania mogłaby być różnica pomiędzy wysokością stóp procentowych otrzymywanych przez bank z tytułu udzielonych kredytów, a stopą procentową wypłacaną z tytułu depozytów. W takim przypadku pojawia się jednak wątpliwość dotycząca tego jak uwzględnić prowizje i opłaty?

Uznanie za podstawę opodatkowania prowizji i opłat w przeciwieństwie do odsetek nie wywołuje specjalnych kontrowersji. Właśnie z tego powodu czasami w literaturze sugeruje się, że podstawą opodatkowania w przypadku usług pośrednictwa finansowego mogłyby być wyłącznie prowizje i opłaty. Opodatkowanie tylko prowizji i opłat, jeżeli nawet miałyby znaczenie na gruncie teoretycznym, to na gruncie praktycznym prowadziłyby do ustalenia takiej oferty przez instytucje finansowe, która prowadziłaby do erozji podstawy opodatkowania. Jeżeli dodatkowo wziąć pod uwagę fakt, że około 2/3 usług pośrednictwa finansowego wynagradzane jest przy zastosowaniu marży [European Commission, 2010] to staje się jasne, że przyjęcie takiej podstawy opodatkowania nie rozwiązałoby problemu.

Problem związany z trudnościami w określeniu stron transakcji, czyli odpowiedzi na pytanie, kto jest usługodawcą a kto usługobiorcą, nie dotyczy tylko depozytów. W przypadku innych usług pośrednictwa finansowego problem ten jest również widoczny. Jest on szczególnie wyraźny w przypadku transakcji dotyczących instrumentów pochodnych, czy też kupna i sprzedaży walut. W tym ostatnim przypadku również określenie podstawy opodatkowania wydaje się utrudnione, jeśli wręcz nie niemożliwe.

Zakres zwolnienia usług pośrednictwa finansowego w Polsce

Zakres zwolnienia usług pośrednictwa finansowego obowiązujący w poszczególnych państwach Unii Europejskiej został określony w dyrektywie 2006/112/WE Rady Unii Europejskiej z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej. Z artykułu 135 dyrektywy 2006/112/WE dotyczącej podatku od wartości dodanej wynika, że państwa członkowskie mogą zwolnić następujące transakcje:

- a) transakcje ubezpieczeniowe i reasekuracyjne, wraz z usługami pokrewnymi świadczonymi przez brokerów ubezpieczeniowych i agentów ubezpieczeniowych,
- b) udzielanie kredytów i pośrednictwo kredytowe oraz zarządzanie kredytami przez kredytodawcę,
- c) pośrednictwo lub wszelkie działania w zakresie gwarancji kredytowych, poręczeń i wszelkich innych zabezpieczeń i gwarancji oraz zarządzanie gwarancjami kredytowymi przez kredytodawcę,
- d) transakcje, łącznie z pośrednictwem, dotyczące rachunków depozytowych, rachunków bieżących, płatności, przelewów, długów, czeków i innych zbywalnych instrumentów finansowych, z wyłączeniem windykacji należności,
- e) transakcje, łącznie z pośrednictwem, dotyczące walut, banknotów i monet używanych jako prawny środek płatniczy, z wyłączeniem banknotów i monet będących przedmiotami kolekcjonerskimi, za które uważa się monety ze złota, srebra lub innych metali, jak również banknoty, które nie są zwykle używane jako prawny środek płatniczy lub które przedstawiają wartość numizmatyczną,
- f) transakcje, łącznie z pośrednictwem, jednakże z wyłączeniem przechowywania i zarządzania, których przedmiotem są akcje, udziały w spółkach lub związkach, obligacje i inne papiery wartościowe, z wyłączeniem dokumentów ustanawiających tytuł prawny do towarów, oraz praw lub papierów wartościowych,
- g) zarządzanie specjalnymi funduszami inwestycyjnymi, określonymi przez państwa członkowskie.

Dyrektywa 2006/112/WE gwarantuje w art. 137 państwom członkowskim możliwość przyznania prawa wyboru opodatkowania transakcji finansowych wymienionych w artykule 135 ust. 1 lit. b)-g), czyli wszystkich wymienionych powyżej z wyjątkiem transakcji ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych, wraz z usługami pokrewnymi.

Polska ustawą z dnia 29 października 2010 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług (Dz.U. 2010 nr 226 poz. 1476), wprowadziła do swojego ustawodawstwa niemal wprost zwolnienia wynikające z artykułu 135 Dyrektywy 2006/112/WE, co najwyżej w niektórych miejscach doprecyzowując zapisy dyrektywy. Należy również podkreślić, że polski ustawodawca nie zrezygnował ze zwolnienia, ani nie dał możliwości rezygnacji ze zwolnienia w zakresie którejkolwiek z grup transakcji wymienionych w dyrektywie.

Konsekwencje zwolnienia usług pośrednictwa finansowego

Względna neutralność podatku od wartości dodanej może być postrzegana jako jedna z podstawowych zalet tego podatku. Warunkiem sine qua non niewystępowania wpływu podatku od wartości dodanej, na decyzje przedsiębiorców, jest brak zwolnień w konstrukcji tego podatku. Zwolnienie usług pośrednictwa finansowego z podatku od wartości dodanej przy braku możliwości odliczenia podatku naliczonego zawartego w zakupach podmiotu świadczącego usługi pośrednictwa finansowego, skutkuje wpływem tego podatku na decyzje tych podmiotów, ale także na decyzje podmiotów zainteresowanych korzystaniem z tych usług.

Zwolnienie usług pośrednictwa finansowego może wpływać na decyzje podmiotów świadczących te usługi w zakresie:

- proporcji wykorzystania czynników produkcji,
- sposobu wykonywania czynności pomocniczych w przedsiębiorstwie lub poza nim (koncentracji pionowej),
- współpracy podmiotów działających w branży,
- wyboru charakteru podmiotu świadczącego usługi pośrednictwa finansowego (specjalizacja vs. uniwersalizacja),
- wyboru miejsca z którego dostarczane są towary, wyboru miejsca siedziby usługodawcy,
- lokalizacji siedziby i struktury organizacyjnej.

Zwolnienie z opodatkowania usług pośrednictwa finansowego powoduje nierównowagę w zakresie wykorzystania poszczególnych czynników produkcji. W przypadku zwolnienia usług pośrednictwa finansowego z opodatkowania podatkiem od wartości dodanej można stwierdzić, że kapitał jest dyskryminowany względem czynnika pracy. Kapitał dostarczany do podmiotów świadczących usługi zwolnione w formie zakupów różnych aktywów podlegających opodatkowaniu, będzie wiązał się z koniecznością poniesienia ciężaru podatku od wartości dodanej zawartego w tych zakupach [Bernal, 2011].

Podmioty świadczące usługi pośrednictwa finansowego w sytuacji, gdy usługi te objęte są zwolnieniem i dodatkowo jeszcze występuje zróżnicowanie stawek mogą być zainteresowane wykonywaniem pewnych czynności pomocniczych w stosunku do usług pośrednictwa finansowego, w niektórych sytuacjach wewnątrz przedsiębiorstwa, w innych natomiast poza nim (outsourcing).

Istnieją sytuacje, w których wyodrębnienie pewnych rodzajów działalności pozwoliłoby na racjonalizację kosztów administracyjnych i kosztów pracy,

czy też na wprowadzenie dodatkowego poziomu dystrybucji produktów finansowych, ale ze względów podatkowych takie działania mogą być uznane za nieopłacalne.

Podmioty świadczące usługi pośrednictwa finansowego mogą być w niektórych sytuacjach zainteresowane realizacją wspólnych przedsięwzięć w celu podziału kosztów pomiędzy te podmioty. Za przykład takich działalności może być uznane wspólne opracowywanie systemów komputerowych i oprogramowania komputerowego dla kilku banków, tworzenie systemów do automatycznego zarządzania kredytami. Obowiązujące aktualnie rozwiązania w zakresie opodatkowania usług pośrednictwa finansowego zniechęcają do podejmowania tego typu inicjatyw i tym samym dają pewną przewagę podmiotom większym w porównaniu do podmiotów małych i średnich.

Analiza modelowa zwolnienia z opodatkowania usług pośrednictwa finansowego wskazuje na to, że konsekwencje tego zwolnienia są różne w zależności od tego, czy wkłady pieniężne (depozyty) tworzone są przez przedsiębiorców, czy gospodarstwa domowe i w zależności od tego który z tych dwóch rodzajów podmiotów zaciąga kredyty [Schenk, Oldman, 2007]. Zwolnienie z opodatkowania usług pośrednictwa finansowego będzie miało również inne skutki dla podmiotów korzystających z tych usług znajdujących się w początkowych fazach obrotu i inne dla tych, którzy sprzedają swoje towary bezpośrednio konsumentom.

Świadomość tych konsekwencji, szczególnie w sytuacji, gdy podmiotom świadczącym usługi pośrednictwa finansowego przysługiwałoby prawo wyboru zwolnienia albo opodatkowania, mogłoby zachęcać do specjalizacji tych podmiotów i wyraźnej segmentacji rynku.

Banki mając wybór w zakresie dostawcy towarów i usług, w niektórych sytuacjach mogą być zainteresowane korzystaniem z towarów i usług dostarczanych przez podmioty funkcjonujące w takich państwach Unii Europejskiej, w których występują niższe stawki podatku od wartości dodanej lub dostarczanych przez podmioty zwolnione.

Zwolnienie z opodatkowania usług pośrednictwa finansowego może skutkować ograniczonymi możliwościami konkurencji podmiotów świadczących te usługi za granicą – w tych państwach Unii Europejskiej, w których stawka podatku od wartości dodanej jest niższa.

Zwolnienie z opodatkowania usług pośrednictwa finansowego ogranicza również zdolności konkurencyjne podmiotów świadczących te usługi w Polsce, w porównaniu do podmiotów mających siedzibę za granicą, w szczególności w tych państwach, gdzie stawka podatku od wartości dodanej jest niższa lub w państwach, gdzie ten podatek nie występuje.

Wskazane powyżej konsekwencje zwolnienia z opodatkowania są szczególnie istotne ze względu na fakt, że usługi pośrednictwa finansowego można uznać za mobilne. W przypadku tych usług terytorium państwa siedziby podmiotu świadczącego te usługi nie musi być ograniczeniem dla podmiotu, który te usługi świadczy.

Zwolnienie usług pośrednictwa finansowego wpływa nie tylko na decyzje podmiotów świadczących te usługi, ale również na decyzje podmiotów zainte-

resowanych usługami pośrednictwa finansowego. W szczególności zwolnienie tych usług może wpływać na:

- koszt kapitału,
- wybór przez przedsiębiorców struktury finansowania,
- wybór narzędzi zarządzania ryzykiem,
- ograniczenie możliwości konkurowania za granicą przez przedsiębiorców korzystających z usług pośrednictwa finansowego,
- międzyokresowy wybór skali konsumpcji [Jack, 2000],
- subsydiowanie kredytów zaciąganych przez gospodarstwa domowe.

Podmioty świadczące usługi pośrednictwa finansowego, które są zwolnione z opodatkowania nie mają prawa do odliczenia podatku zawartego w swoich zakupach. Podatek ten obciąża koszty tych podmiotów. W takiej sytuacji można się spodziewać, że ciężar tego podatku, w zależności od elastyczności cenowej popytu, zostanie w całości lub w części przerzucony na podmioty korzystające z tych usług. Podwyższone oprocentowanie (opłaty, prowizje) od kredytów, pożyczek zaciąganych przez przedsiębiorców będzie podwyższało koszt kapitału obcego.

Nie wszystkie źródła finansowania traktowane są jednolicie na gruncie podatku od wartości dodanej. Część usług pośrednictwa finansowego takich jak leasing, czy factoring podlega opodatkowaniu podatkiem od wartości dodanej, w związku z tym podmioty świadczące te usługi nie będą przerzucały na przedsiębiorców ciężaru podatku, który nie podlegałby odliczeniu, gdyż podmioty te prowadząc sprzedaż opodatkowaną mają prawo do odliczenia podatku naliczonego.

Zwolnienie z opodatkowania wybranych usług pośrednictwa finansowego będzie wpływało również na decyzje przedsiębiorców dotyczące wyborów źródeł finansowania dostarczanych przez pośredników finansowych i źródeł finansowania, nie pochodzących od tych pośredników – na przykład kredyt kupiecki.

Jeżeli podatek od wartości dodanej wpływa na koszt kapitału pochodzącego z różnych źródeł, to fakt ten nie pozostanie obojętny dla struktury finansowania podmiotów gospodarczych. Można stwierdzić, że zwolnienie usług pośrednictwa finansowego z podatku od wartości dodanej będzie wpływało zarówno na preferowaną przez przedsiębiorców relację pomiędzy kapitałem własnym a kapitałem obcym, ale również na wybór konkretnego źródła finansowania w ramach finansowania kapitałami obcymi.

W sytuacji, w której określone narzędzia zarządzania ryzykiem opierają się na usługach świadczonych przez pośredników finansowych podlegających zwolnieniu, natomiast inne, jak na przykład hedging naturalny, nie wiążą się z zakupami usług zwolnionych, preferencje przedsiębiorców co do wyboru narzędzi zarządzania ryzykiem będą przesuwały się w kierunku tych ostatnich.

Za jedną z ważniejszych zalet podatku od wartości dodanej uznaje się to, że nie obciąża on eksportowanych towarów i usług, dzięki czemu mogą one być konkurencyjne na rynkach zagranicznych. Przedsiębiorcy korzystający z usług pośrednictwa finansowego, pomimo zastosowania stawki 0% przy eksporcie, obciążeni są przynajmniej częściowo tym podatkiem. Z tego powodu towary

i usługi eksportowane przez podmioty korzystający z usług pośrednictwa finansowego, które podlegają zwolnieniu mają z powodu tego podatku utrudnione możliwości konkurowania w państwach, w których nie ma podatku od wartości dodanej, lub w państwach, w których usługi pośrednictwa finansowego nie podlegają zwolnieniu bez prawa do odliczenia podatku naliczonego.

Podatek od wartości dodanej to podatek konsumpcyjny, który w swoim założeniu ma obciążać gospodarstwa domowe. Zwolnienie z opodatkowania usług pośrednictwa finansowego powoduje, że oprocentowanie (prowizje, opłaty) od kredytów zaciąganych przez przedsiębiorców i gospodarstwa domowe nie jest powiększane o podatek od wartości dodanej, który obciążałby gospodarstwa domowe, a u przedsiębiorców podlegałyby odliczeniu. Stąd można wyciągnąć wniosek, że w efekcie zwolnienia usług pośrednictwa finansowego z podatku od wartości dodanej kredyty zaciągane przez gospodarstwa domowe są częściowo subsydiowane przez przedsiębiorców [Huizinga, 2002].

Oprócz wpływu zwolnienia z opodatkowania usług pośrednictwa finansowego na decyzje przedsiębiorców i sytuację podmiotów korzystających z tych usług, należy zwrócić uwagę na jeszcze inne konsekwencje tego zwolnienia.

W przypadku podmiotów dokonujących jednocześnie dostawy towarów oraz świadczących usługi opodatkowane i zwolnione, istnieje możliwość odliczenia podatku naliczonego związanego z czynnościami opodatkowanymi. Możliwość odliczenia podatku od jednego rodzaju zakupów, przy braku możliwości odliczenia podatku od innych zakupów, będzie skłaniało do takiego kwalifikowania zakupów, którego celem będzie wykazanie, że zakupy te związane są przede wszystkim z działalnością opodatkowaną. Dzięki takiemu sposobowi kwalifikowaniu zakupów stosunkowo wysoka kwota podatku naliczonego podlegałaby odliczeniu¹.

Jeżeli uznamy, że usługi pośrednictwa finansowego tworzą wartość dodaną to ich świadczenie również przez podmioty, dla których nie jest to podstawowy obszar działalności, skutkowałoby brakiem możliwości odliczenia całego podatku naliczonego zawartego w zakupach. Tak restrykcyjne podejście mogłoby zniechęcać podmioty nie specjalizujące się w usługach pośrednictwa finansowego do jakiegokolwiek aktywności w tym obszarze, wzmacniając pozycję oligopolistyczną wyspecjalizowanych pośredników.

Pomimo licznych zakłóceń wywoływanych przez zwolnienie usług pośrednictwa finansowego z podatku od wartości dodanej, władza publiczna może niechętnie rezygnować ze zwolnienia tych usług, gdyż mogłoby to wiązać się ze spadkiem dochodów publicznych [Bird, Gendron, 2007].

¹ W Australii oprócz przychodów ze sprzedaży, innym kryterium podziału mogą być: liczba transakcji, powierzchnia zajmowana przez poszczególne działalności, dochód, godziny spędzone nad każdą z działalności.

Opodatkowanie usług pośrednictwa finansowego w wybranych państwach

Najbardziej rozpowszechniony na świecie sposób traktowania usług pośrednictwa finansowego na gruncie podatku od wartości dodanej polega na zwolnieniu tych usług z opodatkowania. W żadnym państwie nie została opracowana metoda objęcia podatkiem od wartości dodanej usług pośrednictwa finansowego, która nie wzbudzałaby kontrowersji i która zachęcałaby do bezwarunkowego naśladownictwa.

W Japonii podatek od wartości dodanej, co do zasady, nakładany jest według metody rachunkowej (account-based method). Również w odniesieniu do usług pośrednictwa finansowego właśnie ta metoda ma zastosowanie. W takim przypadku podstawę opodatkowania ustala się jako różnicę pomiędzy przychodami i określonymi kosztami, które podlegają odliczeniu. Trudność w tym przypadku polega na precyzyjnym ustaleniu zarówno przychodów jak i tych kosztów, które podlegają odliczeniu [Bird, Gendron, 2007].

Metoda rachunkowa ma powszechne zastosowanie jedynie w Japonii. Istnieją jednak państwa, w których metoda rachunkowa wykorzystywana jest przy opodatkowaniu usług pośrednictwa finansowego. W Izraelu, gdzie zasadniczo rzecz ujmując obowiązuje metoda fakturowa, w odniesieniu do usług pośrednictwa finansowego zastosowanie ma metoda rachunkowa (accounts-based method). W tym przypadku opodatkowaniu podlega suma wynagrodzeń i zysków. Opodatkowanie tą metodą dotyczy wyłącznie podmiotów funkcjonujących w Izraelu, które dla podmiotów zlokalizowanych w tym państwie świadczą usługi finansowe i ubezpieczeniowe, z wyłączeniem ubezpieczeń na życie. Ponieważ jednak wspomniane opodatkowanie ma miejsce poza podstawowym systemem podatku od wartości dodanej, dlatego pośrednicy podlegający temu opodatkowaniu nie mają prawa do odliczenia podatku zawartego w zakupach [Bird, Gendron, 2007], [Henkow, 2008].

W Meksyku, gdzie również można mówić o metodzie rachunkowej (accounts-based method) w odniesieniu do usług pośrednictwa finansowego zobowiązanie podatkowe jest obliczane na podstawie wyniku z działalności operacyjnej. Dla pośrednika finansowego na podstawie opodatkowania składają się odsetki netto powiększone o prowizje i opłaty [Bird, Gendron, 2007]. Ponieważ opodatkowanie usług pośrednictwa finansowego według metody rachunkowej współistnieje z metodą fakturową, pozostaje problem odliczenia podatku zawartego w zakupach. Schatan [2003] opisuje, jak banki w Meksyku przesuwają zakupy objęte podatkiem od wartości dodanej z działalności zwolnionej do działalności opodatkowanej.

Zaletą opodatkowania usług pośrednictwa finansowego według metody rachunkowej są stosunkowo niskie koszty wywiązywania się z zobowiązań podatkowych, ale występuje problem kaskadowości – naliczania podatku od podatku i wielokrotnego opodatkowania tego samego przedmiotu. Ten system opodatkowania zachęca do ograniczania współpracy z podmiotami zewnętrznymi.

Prowincja Québec w Kanadzie opodatkowuje usługi pośrednictwa według stawki zerowej i nakłada podatki od kapitału i od wynagrodzeń, by skompensować straty w dochodach podatkowych. W Kanadzie istnieje możliwość skorzystania z kredytu podatkowego w podatkach dochodowych, po to by skompensować prawdopodobne dodatkowe obciążenie wynikające z podatku od wartości dodanej [Bird, Gendron, 2007].

W Nowej Zelandii do 2005 r. obowiązywało zwolnienie z opodatkowania usług pośrednictwa finansowego (z pewnymi wyjątkami). Ubezpieczenia inne niż ubezpieczenia na życie były opodatkowane w oparciu o przepływy pieniężne. Od 2005 r. usługi pośrednictwa finansowego świadczone przez zarejestrowanych podatników innym podatnikom są opodatkowane według zerowej stawki. To rozwiązanie, które było zastosowane pioniersko w Québec redukuje zakłócenia. Warunkiem skorzystania ze stawki zerowej jest to, by usługi były świadczone na rzecz podmiotu, którego sprzedaż w przynajmniej 75% jest opodatkowana podatkiem od wartości dodanej. Nowa Zelandia nie opodatkowuje według stawki zero transakcji pomiędzy pośrednikami finansowymi. W tym przypadku zastosowanie ma zwolnienie. Ze zwolnieniem takim wiąże się jednak możliwość odliczenia podatku zawartego w zakupach pod warunkiem, że odbiorcą usługi jest podmiot uprawniony do zastosowania stawki zero [Bird, Gendron, 2007], [Schenk, Oldman, 2007].

W Australii, zasadniczo rzecz ujmując, usługi pośrednictwa finansowego są zwolnione z podatku od wartości dodanej, ale występują pewne wyjątki, które dotyczą na przykład usług brokerskich czy usług ubezpieczeniowych, ale nie ubezpieczeń na życie. W przypadku usług zwolnionych dopuszcza się możliwość stosowania odliczenia w wysokości 75% podatku związanego z enumeratywnie wymienionymi rodzajami wydatków [Bird, Gendron, 2007].

W Singapurze usługi pośrednictwa finansowego są opodatkowane wówczas, jeżeli cena za ich świadczenie ustalana jest w formie prowizji, opłaty. W przeciwnym przypadku usługi te podlegają zwolnieniu. W przypadku zwolnienia świadczącym usługi przysługuje, przynajmniej co do zasady, prawo do odliczenia podatku zawartego w zakupach [Bird, Gendron, 2007].

W Republice Południowej Afryki prawie wszystkie prowizje i opłaty podane explicite oraz ubezpieczenia, ale nie na życie, podlegają opodatkowaniu. W szczególności opodatkowaniu podlega również udostępnianie skrytek sejfowych, określone usługi doradcze. Odliczeniu podlega tylko ten podatek zawarty w zakupach, który związany jest ze sprzedażą opodatkowaną [Schenk, Oldman, 2007].

Argentyna opodatkowuje podatkiem od wartości dodanej udzielanie kredytów i pożyczek (nie odnosi się to do depozytów). Stawka stosowana w odniesieniu do pożyczek i kredytów jest równa stawce podstawowej i wynosi 21% wartości odsetek, stawka stosowana w przypadku debetów to 16%, natomiast jeżeli zadłużenie jest efektem wykorzystania kart kredytowych to stawka wynosi 18%. Niektóre kredyty udzielane na cele gospodarcze są opodatkowane według stawki na poziomie 10,5%. W tym przypadku podatek podlega odliczeniu przez kredytobiorców. Zwolnienia dotyczą między innymi kredytów hipotecznych.

Głównym celem przy wprowadzaniu takiego rozwiązania było ograniczenie popytu na kredyty, co miało przeciwdziałać inflacji [Schenk, Oldman, 2007].

W Europie istnieją państwa, które dają prawo wyboru opodatkowania przynajmniej niektórych usług pośrednictwa finansowego. Opcja w zakresie opodatkowania dotyczy Austrii, Belgii, Francji, Niemiec.

W Austrii opcja opodatkowania dotyczy dwóch rodzajów usług finansowych. Po pierwsze, udzielanie kredytów, pod drugie wystąpienie w różnej formie zadłużenia będącego efektem wykorzystania kart kredytowych. Transakcje te opodatkowane są według podstawowej stawki podatkowej, a za podstawę opodatkowania uznaje się odsetki.

W Belgii opcja dotycząca opodatkowania dotyczy wykonywania płatności przez pośredników finansowych, niezależnie od tego czy płatności dokonywane są na rzecz podatników czy konsumentów. Podmiot, który zdecydował się na wybór takiej opcji, nie ma możliwości powrotu do zwolnienia.

We Francji opcja opodatkowania dotyczy, zasadniczo rzecz ujmując, wszystkich usług pośrednictwa finansowego z wyjątkiem tych, które zostały enumeratywnie wymienione. Do usług definitywnie zwolnionych z opodatkowania należą te, w efekcie których powstają zyski kapitałowe, wszystkie transakcje dotyczące wymiany międzynarodowej, udzielanie kredytów i pożyczek (ale zadłużanie się w inny sposób – np. przy wykorzystaniu kart kredytowych stanowi opcję opodatkowania), gwarancje oraz usługi pośrednictwa dotyczące sekurytyzacji. Jeśli jakiś podmiot wybierze opodatkowanie, to nie może mieć ono charakteru selektywnego. Do zwolnienia można powrócić po pięciu latach, ale muszą zostać spełnione określone warunki, a w szczególności w trakcie tych pięciu lat podmiot nie może skorzystać ze zwrotu nadwyżki podatku naliczonego nad należnym.

W Niemczech opcja dotycząca opodatkowania dotyczy usług, które wymienione są w art. 135 ust. 1 lit. b) – f) dyrektywy 2006/112/WE, przy czym opodatkowanie może odnosić się wyłącznie do usług świadczonych na rzecz podatników podatku od wartości dodanej. Opcja dotycząca opodatkowania może odnosić się do pojedynczej transakcji lub kilku transakcji. W każdym momencie możliwa jest rezygnacja z opodatkowania [Henkow, 2008].

Bird, Gendron [2007] uważają, że w Europie dużo się mówi na temat opodatkowania usług pośrednictwa finansowego, a mało się robi w tym zakresie. Według nich przyczyną jest fakt, że banki mają częściowo prawo do odliczania podatku zawartego w zakupach, co powoduje, że przypomina to opodatkowanie według stawki zero.

Możliwości rozwiązania problemu opodatkowania usług pośrednictwa finansowego

Wskazane powyżej przejawy braku neutralności podatku od wartości dodanej wynikające ze zwolnienia usług pośrednictwa finansowego skłaniają do postawienia pytania, czy istnieją możliwości rozwiązania przynajmniej niektórych spośród wymienionych problemów.

W literaturze wskazuje się na dwie koncepcje teoretyczne, które mogłyby umożliwić rozwiązanie przynajmniej niektórych technicznych problemów związanych z opodatkowaniem usług pośrednictwa finansowego. Pierwsza z tych koncepcji polega na opodatkowaniu usług pośrednictwa finansowego na zasadzie odwrotnego obciążenia (reverse charge approach) [Zee, 2005], druga natomiast polega na opodatkowaniu przepływów pieniężnych (cash flow approach) [Merrill, Edwards, 1996]. W literaturze można również znaleźć dyskusję dotyczącą tego, czy usługi pośrednictwa finansowego powinny być opodatkowane wyższą, niższą czy taką samą stawką jak inne towary i usługi [Chia, Whalley, 1999], [Rousslang, 2002].

Negatywne konsekwencje zwolnienia z opodatkowania wybranych usług pośrednictwa finansowego dostrzega się na szczeblu najwyższych organów Unii Europejskiej. Debata nad możliwymi zmianami dyrektywy dotyczącej podatku od wartości dodanej miała swój początek w grudniu 2004 r. W trakcie prac nad zmianami zasad opodatkowania usług pośrednictwa finansowego, Komisja Wspólnot Europejskich zleciła firmie PWC badanie nad tym obszarem. W raporcie PriceWaterhouseCoopers [2006] przedstawione zostały sugestie dotyczące możliwych sposobów rozwiązania występujących problemów:

- zastosowanie stawki zerowej,
- rozszerzenie zakresu usług zwolnionych z opodatkowania,
- jednolite ograniczone odliczanie podatku naliczonego,
- możliwości wyboru opodatkowania,
- transgraniczne formy organizacyjne do celów VAT,
- odrębne podmioty prawne i transakcje transgraniczne,
- grupa do celów VAT,
- porozumienia dotyczące podziału kosztów,
- obniżona stawka VAT na zakupione usługi.

Po przeprowadzonej dyskusji, Komisja przygotowała propozycję dyrektywy, która miała rozwiązać przynajmniej część problemów dotychczas występujących w zakresie opodatkowania usług pośrednictwa finansowego. Propozycja dyrektywy przygotowana przez Komisję miała zapewniać państwom członkowskim elastyczność konieczną do samodzielnego określania zasad, na jakich prawo wyboru zwolnienia lub opodatkowania usług pośrednictwa finansowego przez podmioty gospodarcze ma być stosowane, dostosowując je do ich krajowych struktur nadzoru podatkowego. Propozycja przygotowana przez Komisję nie weszła jednak w życie. Zmiany zawarte w propozycji dyrektywy nie rozwiązywały wszystkich problemów będących konsekwencją obowiązujących przepisów. Gdyby proponowana dyrektywa weszła w życie, pojawiłyby się nowe problemy, w szczególności należałoby ustalić zasady opodatkowania, które musiałyby stanowić alternatywę dla obowiązującego zwolnienia.

Zwolnienie z opodatkowania usług pośrednictwa finansowego naruszając zasadę neutralności opodatkowania wywołuje różnorodne konsekwencje, które zostały wskazane powyżej. Z perspektywy władzy publicznej, dla której głównym źródłem dochodów są podatki, występowanie zwolnienia odnoszącego się do usług pośrednictwa finansowego wcale nie musi być oceniane negatywnie.

Zwolnienie występujące na pośrednim etapie obrotu, powoduje bowiem wzrost bazy podatkowej (podatek od podatku i wielokrotne opodatkowanie tego samego przedmiotu) i w związku z tym prowadzi do wyższych dochodów podatkowych. Władza publiczna z dwóch powodów może nie być zainteresowana likwidacją tego zwolnienia. Po pierwsze dlatego, że wraz z jego likwidacją nastąpiłby spadek bazy opodatkowania a po drugie dlatego, że jeżeli pośrednicy finansowi mieliby możliwość wyboru opodatkowania bądź zwolnienia, to otrzymaliby nowy instrument optymalizacji podatkowej.

Bibliografia

- Bernal A., [2011], *Struktura czynników produkcji w działalności podmiotów zwolnionych z podatku od wartości dodanej*, [w:] *Finanse – nowe wyzwania teorii i praktyki. Finanse przedsiębiorstw*, Wrzosek S. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław, s. 537-545.
- Bird R.M., Gendron P.P., [2007], *The VAT in Developing and Transitional Countries*, Cambridge University Press.
- Bodie Z., Merton R.C., [2003], *Finanse*, PWE, Warszawa.
- Chia N.C., Whalley J., [1999], *The Tax Treatment of Financial Intermediation*, „Journal of Money, Credit, and Banking”, Vol. 31. No. 4, s. 704-719.
- Ebrill L., Keen M., Bodin J.P., Summers V., [2001], *The modern VAT*, IMF, Washington D.C.
- European Commission, [2010], *Taxation papers. Financial sector taxation*, Working Paper No. 25.
- Grubert H., Mackie J., [2000], *Must Financial Services be Taxed Under a Consumption Tax?*, „National Tax Journal”, Vol. LIII, No. 1, s. 23-40.
- Henkow O., [2008], *Financial Activities in European VAT, A Theoretical and Legal Research of the European VAT System and the Actual and Preferred Treatment of Financial Activities*, Wolters Kluwer.
- Huizinga H., [2002], *A European VAT on Financial Services?*, *Economic Policy: A European Forum*, Vol. 35, s. 497-526.
- IMF, [1991], *Value-Added Tax: Administrative and Policy Issues*, A.A. Tait (ed.), Washington DC.
- Jack W., [2000], *The Treatment of Financial Services under a Broad-Based Consumption Tax*, „National Tax Journal”, Vol. LIII, No. 4, Part 1, s. 841-851.
- Keynes J.M., [2003], *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*, PWN, Warszawa.
- Kuzińska H., [2002], *Rola podatków pośrednich w Polsce*, Wydawnictwo WSPiZ im. L. Koźmińskiego, Warszawa.
- Merrill P.R., Edwards C.R. [1996], *Cash-flow Taxation of Financial Services*, „National Tax Journal”, Vol. XLIX, No 3, s. 487-500.
- NBP, [2010], *Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2009 r.*, Warszawa (<http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemfinansowy/rozwoj.html>).
- Poddar S., English M., [1997], *Taxation of Financial Services Under a Value-Added Tax: Applying the Cash-Flow Approach*, „National Tax Journal”, Vol. L, No. 1, s. 89-111.
- PriceWaterhouseCoopers, [2006], *Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services. Final Report to the European Commission*.
- Rousslang D.J., [2002], *Should Financial Services be Taxed Under a Consumption Tax? Probably*, „National Tax Journal”, Vol. LV, No. 2, s. 281-291.
- Schatan R., [2003], *VAT on Banking Services: Mexico's Experience*, *International VAT Monitor*, Vol. 14, No. 4, s. 287-94.

Schenk A., Oldman O., [2007] *Value Added Tax. A Comparative Approach*, Cambridge University Press, New York.

Taylor E., [1991], *Historia rozwoju ekonomiki*, Wydawnictwo Delfin, Lublin.

Zee H.H., [2005], *A New Approach to Taxing Financial Intermediation Services Under a Value Added Tax*, „National Tax Journal”, Vol. LVIII, No. 1.

EXEMPTION OF FINANCIAL INTERMEDIATION SERVICES FROM VALUE ADDED TAX

Summary

The article looks at why financial intermediation services are exempt from value added tax (VAT) and discusses the implications of this situation. Financial intermediation services are exempt from value added tax although they are a significant part of the economy, the author says. There are several reasons why this exemption is justified, according to Bernal. Experts differ on whether or not financial intermediation services generate value added. If they do, the question is how this value should be calculated, the author observes. A number of factors influence the interest rate, which is the main category in financial intermediation services, but not all these factors contribute to value added. Alongside difficulties in determining taxable income, there is a problem with defining what exactly should be subject to taxation.

The article highlights the implications of the exemption for both intermediaries and their customers. The exemption for intermediaries may influence the proportion of factors of production used, and whether intermediation services are provided on an in-house basis or are outsourced. The exemption may also have an impact on cooperation between companies active in the sector, and on the choice of customer groups (corporations vs. individuals). Moreover, the exemption may influence the choice of the venue from which goods are delivered, and the location of the head office and organizational structure of the service provider. The exemption of financial intermediation services from VAT also influences intermediaries' customers, for example with regard to the choice of the structure of capital, the choice of risk management tools, and the choice of the consumption model, as well as the international competitiveness of businesspeople taking advantage of financial intermediation services.

The article discusses examples of how financial intermediation services are approached in different countries worldwide.

Keywords: financial intermediation services, value added tax, bank, credit, European Union, directive

JEL classification codes: H25
